

K a k o o c e n i t i u č e n č e v e i z d e l k e ?

Sem profesorica razrednega pouka in že štirinajsto leto učim v tretjem in četrtem razredu na OŠ Grm Novo mesto.

V zadnjih letih sem veliko pozornosti namenjala prehodu iz opisne na številčno oceno v tretjem razredu in posodabljanju pouka. Trudim se, da učencem ponudim širok spekter zanimivih metod in oblik dela, poskusili smo se v projektnem delu, nivojskem pouku, sodelujemo na različnih natečajih ...

Rada delam z otroki, vendar je zame še vedno najtežja faza pouka ocenjevanje. Pri matematiki in pisnih preizkusih znanja pri spoznavanju narave in družbe nimam večjih težav. Učence in starše že na začetku leta (seveda pa tudi med letom) seznanjam s kriteriji, natančno jim razložim, kaj mora učenec znati, narediti za oceno.

Moje najšibkejšje področje pri ocenjevanju pa je ocenjevanje spisov. Gre za kompleksen prijem, pri katerem upoštevam najprej cilje določenega spisa. Skušam določiti glavne poudarke spisa in jih tudi oceniti. Vendar to vedno ni lahko. Pri opisni oceni učencu zlahka napišem natančen opis, iz katerega sam pa tudi starši lahko razberejo, kaj je pri spisu dobro in kaj mora učenec še popraviti. Tudi številčno oceno vedno dopolnim z opisno, toda najtežji del je zapisati številko, ki ne kaže vedno vseh komponent učenčevega izdelka. Zelo težko pokažeš učencu, ali je njegova ocena, npr. prav dobra ocena, to samo prav dobra ocena ali je morda že čisto blizu odlične ocene, morda pa je na skrajni meji z dobro oceno. Če ima spis več kriterijev, po katerih ocenjuješ, težko postaviš enega na odločilno mesto pri oceni in zgolj z oceno učencu pokažeš, zakaj drugi kriteriji niso vplivali na boljšo oceno. V točkovnem sistemu preizkusov je to razsežnost ocenjevanja veliko lažje predstaviti.

Podobne težave pa se pojavljajo tudi pri vzgojnih predmetih. Kaj pravzaprav kot učitelj smem in česa ne smem upoštevati in ocenjevati? Dejstvo je, da so sposobnosti omejene, vendar učitelj lahko upošteva individualni napredek učenca. Pri tem pa naleti na določene meje. Primer: Pri športni vzgoji učenec z visokimi sposobnostmi ne nosi ustrezne opreme, ne sodeluje pri ogrevanju, moti druge učence in se pogosto nešportno obnaša. Kaj lahko storim? Naj upoštevam njegove dosežke na tekmovanjih v šoli in zunaj nje, ali naj k tem dosežkom pripišem še opisana dejstva in kaj to za realno oceno pomeni? Podobne težave se pojavljajo tudi pri drugih vzgojnih predmetih.

Menim, da bi morali v šolskem prostoru poenotiti kriterije za ocenjevanje znanja, saj se velika neskladja pojavljajo že znotraj ene šole, še večje pa so te razlike med šolami.

Irena Može, OŠ Grm Novo mesto

Povsem ustrezno ste zaznali razkorak med potencialom opisne in številčne ocene. Opisno ocenjevanje omogoča poglobljeno kvalitativno povratno oceno, pri kateri, kot pravite »zlahka napišete natančen opis, iz katerega tudi starši lahko razberejo, kaj je pri spisu dobro in kaj mora učenec še popraviti«. Številčna ocena tega ne omogoča, ker zabriše različne komponente učenčevega dosežka. In prav pri bolj kompleksnih dejavnostih, kot je tudi spis, pri katerih za ovrednotenje kvalitete ne zadošča le štetje pravih odgovorov in računanje odstotkov, pride to najbolj do izraza.

Pri kompleksnih dejavnostih, ki jih je težko oceniti večplastno in objektivno, je zato priporočljiva uporaba opisnih kriterijev, ki zastopajo različne dimenzije dejavnosti oz. različne cilje in področja, ki jih želite spremljati. Izbor spremljanih področij oz. kriterijev, po katerih poteka ocenjevanje, je, kot ste namignili že vi v vaši predstavitvi problema, odvisen od ciljev. Če so nam npr. v zvezi s spremljanjem dosežka pri spisu cilji: bogastvo besedišča in izražanja, učinkovita struktura in morebiti tudi ustrezna uporaba pravopisa, bomo dosežek ocenili v skladu s tem. Pri tem je v tehnično oporo naslednji ocenjevalni profil (z deskriptorji je izpolnjena le prva vrstica, na enak način je treba opredeliti tudi drugi dve oz. vsa področja, ki jih spremljamo):

Področje spremljanja	5	4	3	2
Bogastvo besedišča in izražanja	Bogato besedišče s slikovitimi izrazi.	Besedišče je ustrezno s posameznimi slikovitimi izrazi, sicer nekoliko klišejsko.	Besedišče je v glavnem ustrezno, a klišejsko.	Besedišče je revno ali neustrezno.
Učinkovitost strukture				
Ustreznost rabe pravopisa				

Vsako od področij, ki ga spremljamo, torej opredelimo z opisi dosežkov, ki so potrebni za posamezno oceno. Če smo prisiljeni v številčno oceno, lahko tako dobljenih delnih ocen izračunamo povprečje. Še vedno pa bo takšna številka, pospremljena z gornjim profilom, učencu zgovorna, analitična in opisna povratna informacija o različnih vidikih njegovega dosežka. Vsekakor bolj kot gola številka.

Omenjeni prijem razvijamo v okviru projekta Nova

kultura preverjanja in ocenjevanja znanja, v poštev pa bo verjetno prišel tudi pri konceptualiziranju prehoda od opisnega v številčno ocenjevanje, ki nas čaka že prihodnje šolsko leto. Podobno poteka tudi ocenjevanje pri nekaterih dejavnostih na maturi, podobne rešitve pa lahko pričakujemo za ocenjevanje praktičnih preizkusov pri preverjanju z nacionalnimi preizkusi ob koncu triletij devetletne osnovne šole.

*Dr. Zora Rutar Ilc,
vodja projekta Nova kultura
preverjanja in ocenjevanja znanja,
Zavod RS za šolstvo*

Več let učite v tretjem in četrtem razredu in sprašujete o dilemah, ki jih prinaša nov način ocenjevanja. Izpostavljate tudi športno vzgojo. Moti vas, ker nikoli ne veste natančno, kaj smete ocenjevati, česa ne in kako opisni način ocenjevanja pretvarjati v številčnega. Kot primer navajate gibalno zelo zmožnega učenca, ki pa ne prinaša vedno športne opreme, občasno ne sodeluje pri delu in moti druge vrstnike.

Na vprašanje vam ne morem odgovoriti z da ali ne ali naštetimi tiste razsežnosti, ki jih lahko oziroma ne smete ocenjevati pri športni vzgoji. Narava športnega področja je namreč zelo kompleksna in ima bolj funkcijo pomoči učencem v njihovem razvoju in odraščanju kot pa funkcijo izbora. Zato mi dovolite malce obširnejši odgovor.

Prvi pogoj za kakršnokoli presojanje učenčevih učnih dosežkov pri športni vzgoji je načrtno in sistematično spremljanje in zapisovanje le-teh. Pri tem je poudarjen vidik upoštevanja individualnih posebnosti posameznika, raven njegove zmogljivosti in njegov napredek. Informacije o ravni želenih in doseženih vzgojno-izobraževalnih rezultatov lahko pridobite s pomočjo merjenja športnih dosežkov, opazovanja učencev in učenk v različnih situacijah in z zbiranjem podatkov o učenčevem šolskem in zunajšolskem udejstvovanju. Šele na podlagi tako zbranih podatkov lahko presojate in tudi kaj napišete o učnih dosežkih konkretnega učenca.

Normalno je, da imate morda nekaj več težav pri oblikovanju zapisa o učenčevih dosežkih v prvem šolskem obdobju. Prepričan sem, da vam bo sistem razgrajenih kriterijev, ki jih pripravljamo za drugo

šolsko obdobje, pomagal pri ocenjevanju učenčevih učnih dosežkov tudi v prvem obdobju, ne bo pa rešil vsega. Način ocenjevanja v drugem šolskem obdobju zajema področja, ki izhajajo iz ciljev, opredeljenih v učnem načrtu. Pri igrah z žogo, denimo, je poudarjeno obvladanje elementov športnih zvrsti, taktike, igre in osnovnih teoretičnih znanj, povezanih s športno zvrstjo. Sledi opis razvoja kakovosti za vsako področje spremljanja za vsako od petih ocen (npr. učenec kontrolira žogo na mestu, v hoji, v počasnem gibanju, v hitrejšem gibanju itd.). To omogoča analitičen vpogled v oceno, usmerja v procesne vidike športne vzgoje in daje kakovostne informacije o rezultatih učenčevega dela. Tako lahko skupaj z učenci vrednotite njihove dosežke na večji ravneh. Na vsaki od teh bo potem učenec lahko različno ovrednoten. S tem se vam ponuja možnost vsaj delnega argumentiranja, učenec pa bo vnaprej poznal kriterije vrednotenja in ocenjevanja, kar bo vodilo k večji stopnji objektivnosti in primerljivosti učenčevih ocen.

Seveda pa vseh ravnanj, tako tistih, ki jih želite, in tistih, ki vas motijo, ni mogoče natančno razgraditi in katalogizirati, kar pa ne pomeni, da je vaš prispevek in prispevek šole omejen le na posredovanje in preverjanje športnih znanj. Prizadevanj glede razvoja učenčeve osebnosti pri pripravi kriterijev ocenjevanja skoraj ni mogoče razbijati v posamezne komponente, pač pa gre pri tem za medsebojno pogojeno vplivanje. Če pri učenki ali učencu, ki ne prinaša redno športne opreme ali moti druge vrstnike, kritično, a taktično pokomentirate ravnanje, to še ni grob poseg v njeno ali njegovo integriteto, saj vaše ravnanje izhaja iz konkretne situacije. To lahko, če se ponavlja, v skladu z vašo pedagoško presojo upoštevate tudi pri ocenjevanju. Najpomembneje pa je, da se o tem pogovarjate z učenci in njihovimi starši, kajti dajanje ocen pri športni vzgoji je bolj presojanje uspešnosti dela in sodelovanje vsakega posameznega učenca kot pa »pravo« ocenjevanje. Pri ocenjevanju športne vzgoje boste zato vedno razpeti med zagotavljanjem možne pravičnosti in mogoče ter nujne blagosti. Ocena bo vedno odvisna tudi od vaše pedagoške presoje, ki je sestavni del vašega poklica.

Svetujem vam, da se pri ocenjevanju športne vzgoje in spreminjanju opisne ocene v številčno orientirate po pripravljenih kriterijih (ko bodo objavljeni), hkrati pa razvijete določeno »notranjo distanco« in namesto zelo striktnega opiranja na »kriterije« pri učenkah in učencih spodbujate prijeme samospremljanja in samoocenjevanja in pazite, da bodo doživljali športno vzgojo kot vrednoto in prijeten način življenja.

*Dr. Aco Cankar,
vodja predmetne skupine za športno vzgojo,
Zavod RS za šolstvo*